14 Σεπτεμβρίου - Η Ύψωση του Τιμίου Σταυρού: Ο σταυρός τού Χριστού, πρόσκληση επιστροφής στον Παράδεισο (Μιλτιάδης Κωνσταντίνου, Ομ. Καθηγ. Α.Π.Θ. - Άρχων Διδάσκαλος του Ευαγγελίου της ΜτΧ Εκκλησίας)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 14 Σεπτεμβρίου, 2021

ΠΑΛΑΙΟΔΙΑΘΗΚΙΚΑ

Σχόλιο στο Β' Ανάγνωσμα του Εσπερινού: Παρ γ' 11-18

Όπως μαρτυρεί το *Οδοιπορικόν εις το Σινά και τους Αγίους Τόπους* [1], στο οποίο η μοναχή Αιθερία από τη Γαλλία αφηγείται τις εντυπώσεις της από το τρίχρονο ταξίδι της (381-384) στην περιοχή, **η πίστη στην ιστορικότητα της αποκάλυψης του Θεού** οδήγησε ήδη από τις αρχές τού 4^{ου} μ.Χ. αι. ένα διαρκώς ογκούμενο κύμα προσκυνητών στην Παλαιστίνη προς αναζήτηση τόπων όπου διαδραματίστηκαν βιβλικά γεγονότα ή υπολειμμάτων που σχετίζονται με αυτά. Η ίδια πίστη υπόκειται και στον ζήλο χριστιανών αυτοκρατόρων, όπως ο Μέγας Κωνσταντίνος και ο Ιουστινιανός, να οικοδομήσουν λαμπρά προσκυνήματα στην περιοχή. Με τον Μεγάλο Κωνσταντίνο συνδέεται και το εορταζόμενο στις **14 Σεπτεμβρίου** γεγονός. Σύμφωνα με τη σχετική παράδοση, οι έρευνες της μητέρας του, αγίας Ελένης, στην Ιερουσαλήμ είχαν ως αποτέλεσμα την **εύρεση το 326 μ.Χ. του σταυρού πάνω στον οποίο πέθανε ο Χριστός**. Η τιμή με την οποία οι χριστιανοί όλων των εποχών περιβάλλουν το τίμιο ξύλο τού σταυρού γέννησε μία ολόκληρη θεολογία για τη σημασία τής σταυρικής θυσίας τού Χριστού, που συνοψίζεται στη φράση τού **αγίου Ιωάννου Δαμασκηνού**: «*Τούτον τον τίμιον Σταυρόν προετύπωσε το ξύλον τής ζωής το εν τω Παραδείσω υπό Θεού πεφυτευμένον' επεί γαρ διά ξύλου ο θάνατος, έδει διά ξύλου δωρηθήναι την ζωήν και την ανάστασιν*» [2], και αποτυπώνεται στην υμνολογία τής σχετικής γιορτής. Σ' αυτήν τη**σύνδεση του παραδείσιου δένδρου τής ζωής με το ξύλο τού σταυρού** οφείλεται προφανώς η επιλογή τής ενότητας γ' 11-18 από το βιβλίο των *Παροιμιών* ως δεύτερου αναγνώσματος του Εσπερινού τής γιορτής [3].

Το βιβλίο των *Παροιμιών* συνιστά το πλέον αντιπροσωπευτικό δείγμα συλλογής γνωμικών τής Παλαιάς Διαθήκης. Όπως δηλώνει ο τίτλος του, το περιεχόμενο του έργου συγκροτείται από διάφορες συλλογές γνωμικών στις οποίες αποτυπώνεται η

ατομική ή συλλογική εμπειρία από την αντιμετώπιση διάφορων καταστάσεων της καθημερινής ζωής και οι οποίες στοχεύουν στην ηθική διαπαιδαγώγηση και οικοδομή τού ατόμου. Όμως, παρ' όλο που το βιβλίο έχει τον χαρακτήρα ηθικού εγχειριδίου, χωρίς ιδιαίτερα θεολογικά ενδιαφέροντα, και παρ' όλο που συχνά οι παροιμίες παρατίθενται χωρίς συστηματική τάξη και στενή συνάφεια με τις προηγούμενες και τις επόμενες, διήκουσα ιδέα τού έργου είναι **η αρχή ότι η επιτυχία στη ζωή δεν εξαρτάται μόνον από την ανθρώπινη εξυπνάδα, αλλά προϋποθέτει πρώτα και κύρια την αναγνώριση του Θεού και την τήρηση των εντολών του** (α' Τ β' 4-5' θ' 10' ιε' 33).

Η περικοπή γ' 11-18 αρχίζει με την έκκληση ενός πατέρα προς τον γιο του για υπακοή στη διαπαιδαγώγηση του Κυρίου (γ' 11-12). Η έκκληση αυτή είναι η τελευταία από μία ομάδα έξι εκκλήσεων που περιέχονται στους στίχους 1-12 και εμφανίζουν ενιαία δομή' οι μονοί στίχοι περιγράφουν τις απαιτήσεις τού πατέρα από τον γιο του, να τηρεί τις εντολές του (στχ 1), να συμπεριφέρεται με καλοσύνη και ειλικρίνεια (στχ 3), να εμπιστεύεται τον Θεό (στχ 5), να μην υπερεκτιμά τις νοητικές του ικανότητες, αλλά να έχει φόβο Θεού (στχ 7), να μην παραμελεί τις θρησκευτικές του υποχρεώσεις (στχ 9) και να αποδέχεται τη διαπαιδαγώγηση του Κυρίου (στχ 11), ενώ οι ζυγοί στίχοι περιγράφουν τις ευεργετικές για τη ζωή τού ανθρώπου συνέπειες αυτής της συμπεριφοράς. Όπως υπαινίσσεται ο ευαγγελιστής Λουκάς, παραπέμποντας εμμέσως στο Παρ γ' 4, αυτός που κατ' εξοχήν πληροί τις παραπάνω απαιτήσεις τού πατέρα για υπακοή είναι ο Ιησούς, ο οποίος καθίσταται έτσι αποδέκτης των θείων δωρεών: «*Και Ιησούς προέκοπτεν σοφία και ηλικία, και χάριτι παρά Θεώ και ανθρώποις*» (β' 52). Και εφόσον, όπως επισημαίνει ο απόστολος Παύλος, «*ο Θεός ήταν αυτός που στο πρόσωπο του Χριστού συμφιλίωσε τον κόσμο μαζί του, χωρίς να καταλογίσει στους ανθρώπους τα παραπτώματά τους*» (Β' Κο ε' 19), «*δι' ουδενός ετέρου ο θάνατος κατήργηται, η του προπάτορος αμαρτία λέλυται, ο άδης εσκύλευται, η ανάστασις δεδώρηται, δύναμις ημίν του καταφρονείν των παρόντων και αυτού του θανάτου δέδοται, η προς την αρχαίαν μακαριότητα επάνοδος κατώρθωται, πύλαι παραδείσου ηνοίγησαν, η φύσις ημών εκ δεξιών του Θεού κεκάθικε, τέκνα Θεού και κληρονόμοι γεγόναμεν, ει μη διά του σταυρού τού Κυρίου ημών Ιησού Χριστού*» [4]. Έτσι, προτρέποντας ο συγγραφέας της *Προς Εβραίους Επιστολής* τους χριστιανούς **να μιμηθούν τον Χριστό και να δείξουν θάρρος απέναντι στις δοκιμασίες**, παραθέτει αυτολεξεί το Παρ γ' 11-12, και τους διαβεβαιώνει ότι «*ο Θεός σάς μεταχειρίζεται σαν παιδιά του. Γιατί ποιο παιδί δεν το διαπαιδαγωγει ο πατέρας του;*» (Εβρ ιβ' 5-7).

Τη διαβεβαίωση ότι **ο Θεός διαπαιδαγωγεί τους ανθρώπους που αγαπάει** ακολουθεί ένας ύμνος (γ' 13-18), όπου απαριθμούνται **οι ευεργετικές για τον άνθρωπο συνέπειες της θείας διαπαιδαγώγησης που οδηγεί στη σοφία**. **Η σοφία αποφέρει στον άνθρωπο περισσότερο κέρδος** «από σωρούς χρυσάφι και ασήμι» (γ' 14), «είναι πολυτιμότερη από ακριβά πετράδια ... και κανένα πράγμα

πολυτίμητο δεν είναι ισάξιό της» (γ' 15), καθώς προσφέρει απλόχερα μακροβιότητα, πλούτο και δόξα (γ' 16), ενώ καθιστά τον άνθρωπο **δίκαιο** και **φιλεύσπλαχνο** (γ' 16α) και **τον οδηγεί σε σωστές επιλογές που του εξασφαλίζουν ειρηνική ζωή** (γ' 17). Ο ύμνος ολοκληρώνεται με τη διαβεβαίωση ότι η σοφία «είναι δέντρο ζωής για όσους κρατιούνται πάνω της, και ασφάλεια για όσους πάνω της όπως στον Κύριο στηρίζονται» (γ' 18).

Η έκφραση «δένδρο ζωής» παραπέμπει στην ιστορία τού παραδείσου , όπου αναφέρεται ότι ο Θεός φύτεψε στο κέντρο τού κήπου τής Εδέμ, όπου τοποθέτησε τον άνθρωπο, ένα δένδρο (Γεν β' 9), οι καρποί τού οποίου εξασφαλίζουν αιώνια ζωή (Γεν γ' 22). **Η παρακοή τής θείας εντολής όμως απέκλεισε για τον άνθρωπο την πρόσβαση στο συγκεκριμένο δένδρο**, αλλά, όπως διαβεβαιώνει ο παραπάνω ύμνος, **η επιδίωξη της σοφίας, την οποία μπορεί να εμπιστεύεται κανείς όπως εμπιστεύεται τον ίδιο τον Θεό, έχει ανάλογες με εκείνο το δένδρο ευεργετικές συνέπειες**. Η διαβεβαίωση αυτή φαίνεται σε πρώτη προσέγγιση υπερβολική, γίνεται όμως κατανοητή αν θεωρηθεί υπό το φως τής Καινής Διαθήκης. Γράφοντας ο απόστολος Παύλος στους Κορινθίους τους εξηγεί ότι «*Εμείς κηρύττουμε τον Χριστό, και μάλιστα σταυρωμένο, ένα κήρυγμα που οι Ιουδαίοι το βρίσκουν προσβλητικό και οι Έλληνες ανόητο, ενώ γι' αυτούς που κάλεσε ο Θεός, είτε Ιουδαίοι είτε Έλληνες,* ***ο Χριστός είναι η δύναμη του Θεού και η σοφία τού Θεού. Γιατί αυτό που μοιάζει με μωρία τού Θεού είναι σοφότερο απ' τη σοφία των ανθρώπων, κι αυτό που μοιάζει με αδυναμία τού Θεού είναι πιο δυνατό από τη δύναμη των ανθρώπων***» (Α' Κο α' 23-25). **Ο σταυρωμένος Χριστός είναι η σοφία τού Θεού που παρέχει και πάλι σε όποιον τον αναζητά πρόσβαση στο δένδρο τής ζωής**: «*Τω νικώντι δώσω αυτώ φαγείν εκ του ξύλου τής ζωής, ο εστιν εν τω παραδείσω τού Θεού μου*». (Απο β' 7).

Οι επιλογές των πρωτοπλάστων, σύμφωνα με το βιβλίο τής Γενέσεως, εξασφάλισαν στον άνθρωπο την ηθική αυτονομία απέναντι στον Θεό, καθώς είχε πλέον τη δυνατότητα να καθορίζει μόνος του τι είναι γι' αυτόν καλό ή κακό, τον απέκοψαν όμως από την πηγή τής ζωής. Το βιβλίο των Παροιμιών υποδεικνύει ότι ο δρόμος τής επιστροφής περνάει μέσα από την αναζήτηση της Σοφίας τού Θεού, που, όπως αποκαλύπτει η Καινή Διαθήκη, ταυτίζεται με τον σταυρωμένο Χριστό.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

1. Μετάφραση Ιερομονάχου Νικοδήμου Μπαρούση, Αθήνα: εκδ. Τήνος 1989.

2. Έκδοσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως. Κεφάλαιο 84: Περί σταυρού, εν ώ έτι και περί πίστεως.

3. Βλ. «Σχόλιο στο πρώτο ανάγνωσμα (Έξο ιε 22 - ις' 1)», Εφημέριος 64/5 (2015) 6έξ.

4. Ιωάννου Δαμασκηνού, ό.π.

(Πηγή: Περιοδικό "Εφημέριος" Σεπτ. - Οκτ. 2020)